

LOPPURAPORTTI

Kulotusten valtakunnallinen kehittämishanke 2007-2008

KULOTUSTEN VALTAKUNNALLINEN KEHITTÄMISHANKE 2007-2008**(Monimuotoisuutta edistävä kulotus luonnonhoitohankkeena ja luonnonkulo-
alueiden monimuotoisuuden turvaaminen)****LOPPURAPORTTI**

Tiivistelmä

Uudessa KEMERA-laissa kulotuksia tuetaan luonnonhoitohankkeina aiemman puuntuotannollisen pinta-alatuen sijaan. Kulotusten valtakunnallinen kehittämishanke tuotti toimintansa aikana vuosina 2007-2008 lukuisia tuloksia, jotka edistävät KEMERA lainmuutoksen tavoitteiden toteutumista uuden lain tullessa voimaan.

Hankkeessa

- kerättiin kulotuksia koskeva ekologinen tutkimus- ja asiantuntijatieto,
- valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriölle metsän monimuotoisuutta edistävän kulotuksen sisällön ja tavoitteiden määrittely,
- tuotettiin kulotus-luonnonhoitohankkeiden toteuttamista helpottavia materiaaleja,
- kerättiin tietoa kulotuskäytännöistä ja kulotukseen liittyvästä organisaatioiden yhteistyöstä eri alueilla,
- kehitettiin metsäorganisaatioiden valmiuksia edistää ja toteuttaa metsänomistajalähtöistä aktiivista kulotusta,
- tuotettiin viestintätyökaluja sekä toteutettiin viestintää kulotusten edistämiseksi ja toiminnan yleisen hyväksyttävyyden lisäämiseksi sekä
- koostettiin tietoa luonnonkuloalueista ympäristötuen käytön kohteena.

Lain voimaantulon viivästymisen vuoksi hankkeen tulosten käyttöönotto on siirtynyt. Kehittämishaasteet hankkeen päättymisen jälkeen koskevat kulotus-luonnonhoitohankkeen toteutusketjun toimivuuden varmistamista, kulotusten rahoituspäätöksiä tekevien viranomaisten sekä kulottajien koulutusta ja luonnonhoitohanke-kulotusten toimintatapojen edelleen kehittämistä. Hehtaarikohtaisen kulotuskustannuksen kehittyminen edellyttää lähivuosina seuraamista, jotta voidaan arvioida kulotusten rahoitusta koskevien kustannuskattojen tarpeellisuus.

1. Projektin tausta

Projekti perustettiin tukemaan ja kehittämään kulotuksia muutosvaiheessa, jossa metsätalouden rahoituslain uudistuksen myötä yksityismetsissä tehtävien kulotusten rahoitus siirtyy osaksi luonnonhoitohankkeita (työlaji metsien monimuotoisuutta edistävä kulotus). Uuden lain perusteluihin on kirjattu, että muutos parantaa kulotuksen rahoitusehtoja. Muutoksen tarkoitus on edistää kulotusta ja siten parantaa palaneeseen puuhun erikoistuneiden uhanalaisten eliölajien olosuhteita.

Lain muutoksen tarkoitus otettiin hankkeen toiminnan päällimmäiseksi lähtökohdaksi. Kulotusten merkityksestä palaneeseen puuhun erikoistuneille uhanalaisille lajeille oli 2000-luvun alkuvuosina saatu runsaasti ekologista tutkimustietoa. Tämä tarjosi hyvät lähtökohdat kehittämislle, kun käytössä olleen tutkimustiedon avulla voitiin todeta, mitä talousmetsän kulotukseen tulee sisältyä, jotta toiminnalla voidaan parantaa uhanalaisen paloympäristölajiston tilannetta.

Kulotusten edistäminen on monimutkainen haaste, jossa onnistuminen on riippuvaisista toiminnan rahoitusta laajemmasta kokonaisuudesta. Kulotusmäärät ovat jatkuvasti vähentyneet. Tämä on seurausta muun muassa taloudellisten kannustinten niukkuudesta, kulotuksen hallitsevien metsäammattialisten eläköitymisestä ja kuluksiin soveltuvien kohteiden vähenemisestä uudistushakkuun energiapuun korjuun yleistyessä. Hankkeen alusta asti näytti selvälle, että lakimuutoksen tuoma kulotuksen rahoitusehtojen paraneminen ei yksin johda kulotusmäärien kasvuun.

Taustasyitä kulotusten kehittämiseksi

- Yksityismaiden kulotusten tuen muuttuminen KEMERA-uudistuksen myötä
- Metsänhoidollisen kulotuskulttuurin hiipuminen käytännön metsäorganisaatioissa työskentelevien kulotusosaajien vähetessä
- Tutkimustieto talousmetsien kulotusten on merkityksestä metsäpaloympäristöjen lajiston ylläpitämisessä
- Kulotusten merkitys uhanalaisten luontotyyppien turvaamisessa
- Kulotusten tavoitteiden muuttuminen ja sisällön laajentuminen
- METSO-ohjelman toteuttaminen
- Metsänomistajien kasvava mielenkiinto aktiivista luonnonhoitoa kohtaan

2. Projektin kuvaus

Päävaiheet

Kehittämishankkeen päävaiheita 2007-2008 olivat:

- Projektin aloitus ja organisoituminen
- Tutkijoiden ja käytännön toimijoiden yhteinen aloitusseminaari
- Tiedonkeruu metsäpaloympäristöjen uhanalaisesta lajistosta
- Maa- ja metsätalousministeriölle laadittu esitys metsien monimuotoisuutta edistävä kulotus –luonnonhoitohankkeiden toteutuksesta
- Kulottajille suunnattujen alueellisten työpajojen järjestäminen
- Monimuotoisuutta edistävä kulotus –pilotoinnit
- Kulotus-luonnonhoitohankkeen esittelevä video
- Viestintä sidosryhmille ja suurelle yleisölle
- Kulottajien kurssi
- Projektin päättäminen ja loppuraportti

Projektiorganisaatio

Projektipäällikkönä toimi luonnonhoidon ekologian asiantuntija Lauri Saaristo Tapiosta. Projektin pysyvänä asiantuntijana toimi Henrik Lindberg Hämeen ammattikorkeakoulusta.

Projektin ohjausryhmänä toimi valtakunnallisten luonnonhoitohankkeiden yhteinen ohjausryhmä, johon kuuluivat:

- Marjukka Mähönen, MMM
- Jouko Kostamo, Tapio
- Ari Keskimölo, Metsäkeskus Lappi

Projektin tukiryhmään kerättiin kulotuksen asiantuntijoita eri metsäorganisaatioista. Tukiryhmän tehtävänä oli antaa palautetta kulottajien sekä kulotusta tekevien organisaatioiden näkökulmasta sekä tuottaa kehittämisajatuksia. Tukiryhmään kuuluivat projektipäällikön ja pysyvän kulotusasiiantuntijan lisäksi:

- Juha-Matti Valonen, UPM Metsä
- Pertti Vuoristo, Mhy Länsi-Uusimaa

- Risto Junttila, Kemijärven yhteismetsä
- Kyösti Sipilä, Metsäkeskus Etelä-Pohjanmaa
- Jukka Matilainen, Metsäkeskus Häme-Uusimaa
- Ilpo Pakarinen, Metsähallitus (vuosi 2008)

Projektin asiantuntijaryhmään liitettiin laaja-alainen joukko eri organisaatioiden henkilöitä, jotka olivat jollain tapaa mukana hankkeen toiminnassa. Asiantuntijaryhmälle välitettiin aktiivisesti tietoa projektin toiminnasta ja tuloksista. Asiantuntijaryhmän postituslistalle kuuluvien henkilöiden määrä kasvoi projektin myötä, ollen loppuvaiheessa yhteensä 169 henkilöä.

3. Projektin tavoitteet ja tulokset

Kehittämishankkeen suunnitelmassa oli varauduttu siihen, että uusi rahoituslaki tulee voimaan hankkeen ollessa käynnissä. Hankkeella ajateltiin tuettavan uuden lain voimaan tulon aikaansaamaa muutosvaihetta. Lisäksi suunniteltiin alkuvaiheen kokemuksien keräämistä jatkokehittämistä varten.

Kun rahoituslain voimaan tulon viivästyminen kävi ilmeiseksi, keskityttiin hankkeessa tuottamaan niitä tuloksia, joiden synnyttäminen ei ollut sidoksissa lakimuutoksen voimaan tuloon. Alla hankkeen tavoitteet esitellään kursivoituina otsikoina, joiden alle on listattu tavoitteisiin liittyvät tulokset.

Luonnonhoitohanketukeen oikeuttavan metsän monimuotoisuutta edistävän kulotuksen sisällön ja tavoitteiden käytännönläheinen, tutkimus- ja toimijatietoon pohjautuva määrittely

- Hankkeen **tukiryhmä koosti monimuotoisuutta edistävän kulotuksen määrittelevän raportin**, joka toimitettiin maa- ja metsätalousministeriön käyttöön joulukuussa 2007. Raportissa esitettiin asiantuntijanäkemyksistä siitä, miten luonnonhoitohanke-kulotukset tulisi määritellä ja mitä tekijöitä hankkeiden rahoituspäätöksissä tulisi ottaa huomioon. Raportti on nähtävillä hankkeen internetsivuilla.
- **Ympäristöhallinnon eliötyöryhmille suunnattiin kysely**, jossa lajiasiantuntijoita pyydettiin kostamaan tietoa eri eliöryhmissä olevista uhanalaisista metsäpaloista riippuvaisista lajeista. Vastaukset saatiin seuraavilta ryhmiltä: jäkälätyöryhmä, Hemiptera-työryhmä, kovakuoriaistyöryhmä, putkilokasvityöryhmä, sammaltyöryhmä, sienityöryhmä. Vastaukset tuottivat hyödyllistä perustietoa kulotusten ekologisiin tavoitteisiin liittyen. Tietoa on hyödynnetty hankkeen järjestämässä työpajoissa, koulutuksessa sekä viestinnässä. Kyselyn vastauksista tehty kooste löytyy hankkeen internetsivuilla.
- Aihetta koskeva **tuore ekologinen tutkimustieto koostettiin järjestämällä monimuotoiset kulotusalat –seminaari**. Seminaarin kooste on esillä hankkeen internet-sivuilla. Lisäksi hanke on pitänyt yllä kontakteja alan tutkijoihin, joille on myös välitetty tietoa kulotusten kehittämisestä sähköpostilla.
- **Yksityismetsätalouden aktiivisten kulottajatoimijoiden näkemyksiä kuultiin** monimuotoiset kulotusalat –seminaarissa. Kulottajien näkemykset tulivat myös hyvin esiin hankkeen tukiryhmän kautta, yksittäisissä tapaamisissa sekä hankkeen järjestämässä alueellisissa työpajoissa. Tapaamisilla toteutettiin myös olemassa oleviin kulotuskäytäntöihin ja luonnonhoidollisiin kulotuskokeiluihin liittyvän tiedon keruu. Käytännön näkökulmia löytyy parhaiten alueellisten työpajojen muistiinpanoista, jotka ovat nähtävillä hankkeen internet-sivuilla.

Metsien monimuotoisuutta edistävä kulotus –luonnonhoitohankkeiden toteuttaminen on toimijoille sujuvaa

- Luonnonhoitohankkeen hakeminen on kulottajille uusi menettely, joka eroaa aikaisemmasta pinta-ala tuen hakemisesta merkittävästi. Koska luonnonhoitohankkeen kulut korvataan, tulee hankkeen toteuttajan pystyä esittämään arvio kuluista hankerahoitusta haettaessa. **Luonnonhoitohankkeen rahoituksen hakemisen helpottamiseksi valmisteltiin yksinkertainen lomakepohja**, joka löytyy kehittämishankkeen internet-sivuilta.
- Luonnonhoitohankkeen toteuttaminen sisältää vaiheita, joita ei ole kuulunut kulotuksen pinta-alatuen hakemiseen. **Toiminnan helpottamiseksi koostettiin luonnonhoitohanke-kulotuksen toteutusta kuvaava hankemalli**, joka löytyy kehittämishankkeen internet-sivuilta.

Kulottajatoimijoiden välisestä ja organisaatioiden välisestä yhteistyöstä erilaisilla alueilla on kerätty kokemuksia

- Yksityismaiden kulotustoiminta on selvästi keskittynyt tiettyyn osiin maata. Myös metsähallituksen kulotukset ja ennallistamispolton keskittyvät nk. palojatkumonalue-suunnitelman mukaisesti. Viimeisimpien 10 vuoden aikana yksityismaiden kulotuksia on tehty aktiivisesti Suomenselän alueella, Etelä-Savossa, Itä-Hämeessä, Länsi-Uudellamaalla, Pohjois-Savossa ja Lapissa. Näiden **alueiden aktiiviset kulottajat osallistettiin kehittämishankkeen toimintaan järjestämällä alueilla työpajatilaisuuksia**, joissa keskusteltiin kulotusten toteuttamisesta alueen kaikkein toimijoiden kesken.
- Työpajojen tavoitteena oli välittää tietoa kulotusten kehittämisestä kaikille toimijoille, jotka toteuttavat alueella tulen käyttöä metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Yksityismailla, valtion mailla sekä firmojen mailla toimivat kulottajat pyrittiin saattamaan yhteen ja keskustelemaan kulotusten toteuttamiseen liittyvistä haasteista sekä pohtimaan yhteistyön mahdollisuuksia.
- Työpajojen ohjelmaan kuului paikallisten kulotus-tapojen tiedon koonti, kehittämisen taustojen ja lakimuutoksen esittely, luonnonhoitohanke-kulotuksista valmisteltujen esitysten läpi käynti ja kommentointi.
- Työpajat järjestettiin Ähtärissä (2007) sekä Pertunmaalla, Iisalmessa ja Rovaniemellä (2008). Niihin osallistui yhteensä 49 henkilöä.
- Työpajat osoittautuivat arvokkaaksi tavaksi kerätä hankkeelle tietoa kulotusten toteuttamisen tavoista sekä saada palautetta luonnonhoitohanke-kulotusten toteuttamisesta.

Metsäkeskuksilla ja muilla toimijoilla valmiudet edistää ja toteuttaa metsänomistajalähtöistä aktiivista kulotusta luonnonhoitohankkeena

- **Hankkeessa tuotettiin tekstiaineistoja edistämistyön ja käytännön toteutuksen tueksi.** Seuraavat dokumentit hankkeen ovat hankkeen internet-sivuilla, metsävastaa-sivuston osoitteessa www.metsavastaa.net/monimuotoisuutta_edistav_kulotus
 - Malli kulotus-luonnonhoitohankkeen toteuttamisesta
 - Kulotus-luonnonhoitohankkeen hakulomake
 - Pelastustoimintasuunnitelman lomake
 - Luonnonhoitohanke-kulotuksen työohje
 - Viestinnän tukimateriaalina vastauksia yleisimpiin kulotusta koskeviin kysymyksiin
 - Kulotus-video

- Hankkeen puitteissa järjestetty pilottikulotus videoitiin. Kertyneestä materiaalista koostettiin noin **10 minuutin mittainen esittelyvideo**, jota on kopioitu 150 kpl jaettavaksi kulotusta edistäville organisaatioille. Video on saatavilla myös englanninkielisellä tekstityksellä.
- **Käytännön toteutuksen tueksi valmisteltiin luonnonhoitohankkeen kulotuksen työohje.** Työohjeessa kerrotaan monimuotoisuutta edistävän kulotuksen käytännön toteutukseen liittyvät keskeiset asiakohdat. Työohje on hyödyllinen luettava kaikille, jotka suunnittelevat tai toimivat osallisena luonnonhoitohankkeen kulotuksessa.
- Kulotukseen liittyvää riskeihin varautumista kehitettiin **laatimalla pohja pelastustoimintasuunnitelmalle yhteistyössä paloviranomaisten kanssa.** Tulevien kulotus-luonnonhoitohankkeiden toteutukseen nähtiin tarpeelliseksi liittää vuorovaikutus paikallisen pelastusviranomaisen kanssa. Vuorovaikutus jäsentyy pelastustoimintasuunnitelman laatimisen kautta. Pelastustoimintasuunnitelmassa kulottaja ja pelastusviranomaisen yhdessä varautuvat kulotuksen riskitilanteisiin ja niissä toimimiseen. Pelastustoimintasuunnitelman tarkoituksena on toimia kulottajan tukena turvallisuuskysymysten hallinnassa ja rohkaista kulotusten toteuttamiseen, lisätä pelastusviranomaisten luottamusta talousmetsien kulottamiseen sekä osoittaa metsänomistajille toimenpiteet metsäpaloriskin hallintaan. Pelastustoimintasuunnitelma –lomake löytyy kehittämishankkeen nettisivuilta.
- **Kulotuksesta luonnonhoitohankkeena järjestettiin kaksipäiväinen koulutus**, joka sisälsi luennointia sekä maastokohteisiin tutustumista. Kursisi pidettiin Ähtärissä 8.-9.9.2008 ja se keräsi yhteensä 24 osallistujaa. Kurssimateriaalit ovat hankkeen internet-sivuilla nähtävillä.

Kulotusten edistämiseksi hankittu metsänomistajien kiinnostus ja yleinen hyväksyntä

- Hankkeelle **laadittiin viestintäsuunnitelma, joka toteutettiin hankkeen kuluessa.** Viestintäkeinoina käytettiin sähköpostiviestintää, lehtikirjoituksia, lehdistötiedotetta, työpajoja, kurssia, hankkeen esittelyä eri tilaisuuksissa, videota, nettisivuja, pilottikulotuksia, kokouksia ja sidosryhmien tapaamista. Alla kooste tärkeimmistä viestintätapahtumista kohderyhmittäin:
- **Metsänomistajat**
 - Metsälehden kirjoitus elokuu 2008
 - Artikkelit kulotuksista luonnonhoitohankkeena välitetty kulotuspalveluja tarjoaville metsänhoitoyhdistyksille vapaaseen käyttöön, artikkeli on julkaistu mhy Järvi-Savon lehdessä. Aiheesta on kirjoittanut myös mhy Länsi-Uusimaan tiedotuslehti.
- **Suuri yleisö**
 - Lehistötiedote 22.5.2008
 - Pilottikulotuksesta uutisoivat Maaseudun tulevaisuus, Länsi-Uusimaa, MTV 3 uutiset, YLE alueellinen tv-uutislähetys
- **Kulottajat ja muut metsäammattilaiset**
 - Monimuotoiset kulotusalat seminaari, hankkeen tukiryhmä, Työpajat 4 kpl, Kulotus –luonnonhoitohankkeiden toteuttaminen kurssi, sidosryhmätiedotteet sähköpostilla
 - esitelmät metsäkeskus luonnonhoitohankkekoulutus Joensuu 9/2007 ja asian tuntijapalvelu neuvottelupäivät Helsinki 10/2008
- **Tutkijat** (Metla, SYKE, yliopistot)
 - Esitelmät
 - Fire and Forest – The International Forest Fire Symposium, Kajaani 11/2007

- Tulen hallittu käyttö ja vaikutukset metsien monimuotoisuuden hoidossa – ympäristöhallinnon koulutus, Seitsemisen 5/2008
- HY, luonnonsuojelubiologian seminaari, Tvärminne 11/2008
- TuY, luonnonsuojeluekologian kurssi, Turku 12/2008
- Kirjoitukset
 - Use of fire in forestry on private forests in Finland (Saaristo), Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 175.
- **Hallinto**
 - Metsäpolitiikan uutiskirje Käpy 6/2008
 - Palaverit maa- ja metsätalousministeriö, sisäasiain ministeriö

Luonnonkuloalueiden turvaaminen on tunnettu ympäristötuen käytön kohde

- Hanke tuotti **yhteenvedon luonnonkuloalueiden turvaamisen tavoitteista ja korvauskriteereitä**. Yhteenvedo on esillä hankkeen internet-sivulla
- Luonnonkuloalueiden turvaaminen oli maastoharjoitustyön myötä teemana hankkeen järjestämässä koulutuksessa.
- Ympäristötuen käytöstä luonnonpalokohteisiin vallitsi hankkeen aikana hämmennystä. METSO II vaiheen myötä epäselvyydet poistuvat ja kohteiden korvaaminen ympäristötuelle on mahdollista.

Tavoitteiden ja tulosten arviointi

Hanke onnistui tuottamaan kaikkiin osatavoitteisiin liittyen tuloksia, joilla on merkitystä tavoitteiden toteutumisen kannalta.

Tulosten perusteella hanke onnistui parhaiten:

- Tutkimus- ja käytännötiedon keruussa
- Perinteisten metsänhoidollisten kulotusten ja uuden luonnonhoitohankerahoituksen tavoitteiden yhteensovittamisessa
- Kulotusten toteuttamisesta vastaavien ammattilaisten osallistamisessa kehittämistyöhön
- Luonnonhoitohanke-kulotusten toteuttamista ja kulotusten edistämistä tukevien materiaalien tuottamisessa
- Viestinnässä

Osa hankkeen tavoitteista ja tuloksista jäi toteuttamatta, keskeisimpiä näistä ovat seuraavat:

- Lainsäädännön viivästyttä luonnonhoitohanke-kulotus toiminta ei ole vielä käynnistynyt. Kulotuskokemuksiin perustuva kehittäminen on siten toistaiseksi jäänyt tekemättä samoin kuin kustannusten seuranta. Kulustoiminnan sujuva jatkuminen lainmuutoksen jälkeen on tärkeä edellytys lainmuutoksen tavoitteiden toteutumisen kannalta.
- Viestintäsuunnitelman tavoitteena metsäkeskusten viranomaistoiminnan suuntaan oli, että alueelliset viranomaiset tietävät, kuinka kulotushankkeiden rahoituspäätöksissä toimitaan. KEMERAn viivästymisen johdosta luonnonhoitohanke-kulotuksiin liittyvän tarkemman ohjeistuksen valmistelu ei edennyt riittävän pitkälle, jotta tavoite oltaisiin voitu toteuttaa. Ohjeistuksen viimeistely ja asian käsittely viranomaiskoulutuksissa on kehittämishankkeen tulosten käytäntöön saattamisen kannalta yksi tärkeimmistä tehtävistä.

- Kulottajien kouluttaminen muutokseen tehtiin Ähtärin kurssilla 8.-9.9.2008. Kurssin ajankohta sattui pääosin metsänhoitoyhdistysten palveluksessa työskentelevien kulottajien osalta poikkeuksellisen kiireiseen ajankohtaan. Kiire johtui Suomen hallituksen tekemästä veropäätöksestä, jota ei kurssin ajankohtaa suunniteltaessa pystytty ennakoimaan. Kurssin osallistujamäärä jäi odotettua niukemmaksi, joten suuri osa kulottajista ei ole vielä saanut riittäviä lähtötietoja luonnonhoitohanke-kulotusten toteuttamiseksi.

4. Jälkilaskelmat

- Tapion työaikaa hankkeessa käytettiin yhteensä seuraavasti
 - 2007 yht. 15 vk
 - 2008 yht. 16 vk
- Ulkopuolisten asiantuntijoiden työaika (ostopalvelut+tukiryhmä)
 - 2007 yht. 12 vk
 - 2008 yht. 12 vk

5. Projektityöskentely

Projektin tukiryhmäläiset esittivät päätöskokouksessa 5.11.2008 projektipalautteena seuraavaa:

Projektin onnistuminen tavoitteissaan

- Projekti on päässyt tavoitteeseen
- Hankkeen tiedotustoiminta ollut aktiivista
- Maastoutuminen ja jalkautuminen kentälle ollut tärkeää
- Kurssi, pilotoinnit ja viestintä onnistuneita
- Aloitusseminaari oli hyödyllinen
- Tiedonkulku toiminut

Projektin organisointi

- Hankeorganisaatio toiminut hyvin, mukavasti viime tintaan jättäen mutta luotettavasti
- Kannattaa ottaa projekteihin mukaan henkilöitä, joilla on rakkaus lajiin
- Hyvä, että tukiryhmässä mukana eri maakuntien ja organisaatioiden edustajia
- Projektille on hyödyksi, että mukana joku, joka voi tarkastella asioita vapaasti, ei minkään organisaation näkökulmasta
- On tärkeää, että projekteihin osallistuu toimijatahoja, joilla on omaa kehittämistä aiheeseen liittyen
- Maa- ja metsätalousministeriön osallistuminen kehittämisprojekteihin tärkeää, mmm:n edustaja olisi pitänyt kutsua projektikokouksiin paikalle

Tukiryhmän toiminta

- Kehittämisprojekteissa on tärkeää, että hanketyöntekijät tutustuvat ja osallistuvat mukaan käytännön toimintaan
- On tärkeää, että käytännön toimija saa osallistua kehittämistyöhön. Se palvelee muun muassa tiedonsaantia.
- Projektiin osallistuminen tuonut mahdollisuuden ajatella kulotuksia uudesta näkökulmasta
- Tukiryhmä on ollut sopuisa
- Onnistunut tukiryhmän dynamiikka
- projektissa avoin keskusteleva ilmapiiri, vuorovaikutus hyvä

Muuta palautetta

- Hankkeen lopputulosten toimivuus testataan vasta käytännössä

- Hanke on hyvä esimerkki ketjusta, jossa tutkimus vaikuttanut ohjeistukseen, lainsäädäntöön, asiat on koulutettu käytäntöön
- jonkinlainen jatkotyöskentely välttämätön käytännön kehittämisen, kokemusten keräämisen sekä kustannusseurannan vuoksi. Lisäksi hyvin sujunut projektityöskentely koettiin mielekkääksi ja sen toivottiin jossain muodossa jatkuvan

6. Kehittämishankkeen johtopäätökset

Kulotuksen rahoituksen muuttumien osaksi KEMERA luonnonhoitohankkeita on merkittävä asia yksityismetsien kulotusten toteutukselle. Rahoittajan näkökulma kulotusten toteuttamiseen muuttuu luonnonhoidolliseksi. Luonnonhoitohankkeet ovat yksi keino Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSON toteutuksessa.

Metsien monimuotoisuutta edistävä kulutus –luonnonhoitohankkeen sisältöä ei kuitenkaan tarvitse luoda tyhjästä. Luonnonhoitohanke-kulotuksissa toiminnassa kannattaa nojata 100 vuotta vanhaan metsänhoidolliseen kulotusperinteeseen, koska

- metsänhoidollisiin kulotuksiin liittyy hallitun tulenkäytön osaaminen, menetelmät, kalusto ja motivoituneet toteuttajat,
- tutkimukset ovat osoittaneet talousmetsin uudistusalojen kulotuksen tehokkaaksi menetelmäksi turvata metsäpaloympäristöjen lajistoa silloin, kun säästöpuustoa on riittävästi,
- uudistusalojen kulottaminen on metsänomistajalle motivoivaa sekä metsänhoidon että luonnonhoidon näkökulmasta,
- uudistusalojen kulotukset ovat tärkeitä metsätalouteen liittyviä sosiaalisia tapahtumia,
- tulen käyttö uudistusaloilla on riskittömämpää ja paremmin hallittavissa suhteessa muihin kohteisiin.

Kehittämishankkeen työssä on käynyt ilmeiseksi, että metsänhoidollinen kulotuskulttuuri voidaan ja kannattaa ottaa perustaksi luonnonhoitohanke-kulotuksille. Rahoittajan tavoitteiltaan ekologinen näkökulma pystytään sulauttamaan osaksi metsänomistajien ja kulottajien sekä kulotukseen liittyvän metsän uudistamisketjun käytäntöjä. Edellytyksenä kuitenkin on, että tuleva kulotus ennakoidaan kohteen hakkuun suunnittelun yhteydessä.

Kulotusten kehittämishanke on tuottanut monia tuloksia, joita hyödyntämällä nykyisestä toimintakulttuurista voidaan siirtyä uuteen siten, että lakimuutoksen tavoitteet toteutuvat. Hankkeen kuluessa viestinnällä on pyritty huolehtimaan, että tulokset ovat kulottajien, metsänomistajien ja kulotukseen liittyvien sidosryhmien käytössä. Luonnonhoitohanke-kulotusten valtakunnallinen viestintä jatkuu 2009 eteenpäin METSO-ohjelman piirissä toimivassa aktiivisen luonnonhoidon edistämishankkeessa (Tapio).

Uusi rahoitusmuoto mahdollistaa myös uudenlaisten, tavoitteiltaan pelkästään luonnonhoidollisten kulotusten toteuttamisen. Tällaisia ovat säästöpuuryhmien kulotukset sekä kuivahkoja kankaita karumilla kasvupaikoilla tehtävät kulotukset. Näiden osalta käytössä on vielä melko niukasti tietoa ja kokemuksia siitä, millä tavoin kustannus-hyötysuhde saataisiin käytännössä mahdollisimman edulliseksi. Aihepiiri sisältää tutkimuksen ja kehittämisen tarpeen.

Tutkimustietoa käytäntöön

Kulotusten kehittäminen on esimerkki siitä, kuinka voidaan edistää metsäluonnon monimuotoisuuteen liittyvän tutkimustiedon päätymistä käytäntöön. Talousmetsien kulotusalojen ekologisesta merkityksestä on ollut käytössä poikkeuksellisen laaja, laadukas ja tuore tutkimustieto. Kahdessa eri tutkimushankkeessa on eri puolilla Suomea selvitetty, mikä merkitys lajistolle on esimerkiksi kulotusalueen säästöpuiden määrällä.

Tätä tietoa on hyödynnetty hankkeen ehdottamassa luonnonhoitohanketukikelpoisen kulotuksen määrittelyssä. Ehdotusta ei kuitenkaan ole valmisteltu pelkästään ekologiseen tutkimustietoon pohjautuen, vaan siihen liittyy myös kulotusammattilaisten sekä muiden tärkeiden käytännön sidosryhmien näkemysten kuunteleminen. Hankkeen esitystä luonnonhoitohanke-kulotuksen määrittelyksi voidaan pitää synteesisinä, joissa tutkimus- ja käytännöntieto on sovitettu yhteen siten, että tavoitteena on kulotusten edistäminen ja ekologinen vaikuttavuus.

Tukiryhmän suositukset

Hankkeen tukiryhmässä käytiin runsaasti keskustelua seuraavista aiheista, jotka kehittämistyössä eivät edenneet synteisivaiheeseen. Tukiryhmä suosittaa, että luonnonhoitohanke-kulotuksista vastaavat hallinnolliset tahot (MMM ja alueellinen metsäviranomainen) pyrkivät yhdessä selkeyttämään aiheisiin liittyviä käytäntöjä.

Luonnonhoitohankkeina rahoitettavien kulotusten kustannuskatto

Nykyinen pinta-alaperusteinen tuki on kannustanut pitämään kulotuksen toteutuskustannukset mahdollisimman pieninä. Tuki on korvannut vain osan kuluista, jolloin kulotusten toteuttamiseksi on tarvittu talkootyötä. Usein esimerkiksi jälkivartiointi on jäänyt metsänomistajan huolehdittavaksi.

Tuen muodon muuttaminen kulotushankkeen kulujen korvaamiseksi tarkoittaa, että aiemmin talkootyönä tehdyistä vaiheista syntyy hankkeelle kustannuksia. Yhteiskunta käyttää tulevaisuudessa enemmän varoja kulotettua hehtaaria kohden.

Muutos kannustaa kulotusten edistämiseen, mutta samalla luo riskin, että kulotusten hehtaarikustannus lähtee keinotekoisesti nousemaan. Kustannusten korvaaminen täysimääräisenä ei erityisesti kannusta hankkeen kulujen hillitsemisessä tai kustannustehokkaiden menetelmien kehittämiseen.

Kulotushankkeiden kustannustehokkuutta tulisi pystyä kehittämään ja samanaikaisesti estää kulotuskustannusten nousu. Kulotushankkeiden kustannuksia tulisi jatkossa seurata tiiviisti. Varsinkin uusien toimijoiden, esimerkiksi vapaapalokuntien käytöstä ja sen kustannuksista on vielä niukasti kokemuksia.

Haluttaessa kustannusten kasvua voidaan rajoittaa asettamalla hankkeille seurantaan ja laskelmiin perustuvia kustannuskattoja. Kustannuskaton huonona puolena katto ohjaa kustannusrakenteen kehittymistä kohti maksimikustannusta. Jos katto asetetaan alhaiselle tasolle siten, että korvaus ei kata aiheutuneita kustannuksia, toiminnan kannustavuus laskee.

Kulotusten kustannuksia on monesta syystä vaikea arvioida. Hehtaariohittaiseen kustannukseen vaikuttaa pinta-ala, joka vaihtelee kulotusten välillä. Monessa kokonaiskustannukseen vaikuttavassa tekijässä on tapauskohtaista vaihtelua.

Kulottajien antamissa esimerkkikohteissa vuodelta 2007 kulotusten kustannukset ilman säästöpuuston ja bioenergian korvauksia olivat seuraavia:
3,5 ha = 668 e/ha,
10 ha = 450 e/ha
3,8 ha = netto 805,33 e/ha.

Kulotusten edistäminen Lapissa

Lappi on perinteisesti kulotusten kannalta tärkeä alue. Lapissa uudistusalojen pinta-alat ovat keskimäärin muuta Suomea suuremmat, mikä on mahdollistanut suuren vuotuisen kulotuspinta-alan.

Ekologisesta näkökulmasta katsottuna Lapin kulotusten vahvuutena ovat olleet kulotukset laajoilla, kymmenien hehtaarien pinta-aloilla. Etelä-Suomen kulotukset sekä luonnonpalot ovat keskimäärin kertaluokkaa pienempiä.

Kulotusten pinta-alaperusteinen KEMERA-tuki on kannustanut kulotusten toteuttamiseen Lapin alueella suhteessa enemmän kuin muualla Suomessa. Luonnonhoitohankemuutokseen ei Lapin osalta liity rahoitusehtojen paranemista. Yksityismetsien kulotusten edistäminen luonnonhoitohankkeena on siksi muuta maata haasteellisempää.

Rovaniemellä järjestetyssä kulotus-työpajassa ilmeni, että kehittämishankkeen esittämien toimintatapojen soveltaminen sellaisenaan tulee kulotusten toteuttajien näkemysten perusteella johtamaan kulotusten vähenemiseen Lapion yksityismetsissä. Saman viestin on kertonut myös hankkeen tukiryhmän jäsenenä toiminut Kemijärven yhteismetsän edustaja.

Yksityismetsien kulotustoiminnan jatkumisen kannalta olisi tärkeää, että Lapin metsäkeskusalueella kulottajia rohkaistaan luonnonhoitohankkeina rahoitettavien kulotusten toteuttamiseen. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi kulotukseen liittyvän METSON yhteistoimintaverkoston kautta. Toteutettavissa kulotusluonnonhoitohankkeissa tulee etsiä keinoja, joilla kulotusten ekologiset ja taloudelliset näkökulmat voidaan kulotuksiin kannustavalla tavalla sovittaa yhteen.

Kulottajien koulutus

Kulotukseen liittyy kahdenlaisia koulutustarpeita. Yhtäältä tulee varmistaa, että nykyisin kulotusten toteuttamisesta vastaavat henkilöt voivat sujuvasti jatkaa kulotusten suunnittelua ja toteutusta lakimuutoksen jälkeen. Toisaalta on tärkeää, että hallitun tulenkäytön osaamista löytyy metsäorganisaatioista eri puolilta maata. Kulotuksen osaajia on 2000-luvulla siirtynyt ja jatkossa siirtyy pois työelämästä eläkkeelle jäämisen myötä. Näiden henkilöiden toiminnalle tarvitaan jatkajia, joiden kouluttaminen on vaativa ja aikaa vievä tehtävä.

Hämeen ammattikorkeakoulussa järjestetään vuonna 2009 erikoistumisopinnot tulenkäyttöön liittyen. Opintokokonaisuuteen osallistuu 25 aikuisopiskelijaa, jotka saavat koulutuksesta valmiuksia kulotusten suunnitteluun ja toteutukseen. Tämyntyyppisen koulutuksen järjestäminen myös jatkossa on tärkeä keino kulotustaitojen ylläpidon kannalta.

Lakimuutokseen liittyvistä tiedonvälitystarpeista kulottajien suuntaan tulee huolehtia järjestämällä hankkeen päättymisen jälkeen Ähtärissä 2008 pidettyä koulutusta vastaava kulotus-kurssi.